

АДЛЮСТРАВАННЕ ХРЫСЦІЯНСКАГА СВЕТАПОГЛЯДУ БЕЛАРУСАЎ У МОВЕ ТВОРАЎ РЫГОРА БАРАДУЛІНА

Кукушкіна В.А.,

*студэнтка 3-га курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Дзядова А.С., канд. філал. навук, дацэнт*

У апошнія гады ў гуманітарных навукх значная ўвага надаецца паглыбленаму даследаванню нацыянальнай ідэнтыфікацыі беларускага народа. Для айчыннага мовазнаўства каштоўнай крыніцай вывучэння этнамоўнай адметнасці беларусаў з'яўляюцца мастацкія тэксты, якія сёння выступаюць адным са шляхоў спасціжэння духоўнай культуры народа і яго моўнай карціны свету. У святле сказанага тэма нашага даследавання даволі актуальная і перспектыўная. Мэта артыкула – выявіць спецыфіку лексічных сродкаў, праз якія рэпрэзентуецца хрысціянскі светапогляд беларускага народа ў мове паэзіі Рыгора Барадуліна.

Матэрыял і метады. Даследаванне праведзена на матэрыяле зборніка духоўнай паэзіі “Ксты”, аўтарам якога з'яўляецца Р. Барадулін [1]. Асноўным метадам даследавання выступае апісальны метад.

Вынікі і іх абмеркаванне. У мастацкай творчасці Рыгора Барадуліна, асабліва пазняга перыяду, вельмі выразна прасочваюцца рэлігійныя матывы. У апошнія гады свайго жыцця ўсё часцей пісьменнік звяртаўся да асэнсавання біблейскіх сюжэтаў і вобразаў. Рэлігійная лексіка, прадстаўленая ў мове зборніка “Ксты”, рэпрэзентуе хрысціянскі светапогляд беларусаў і з'яўляецца крыніцай узбагачэння ведаў пра духоўны вопыт нашага народа. Сама назва зборніка “Ксты”, намінаванага ў 2006 годзе на Нобелеўскую прэмію, мае непасрэднае дачыненне да рэлігіі. У гэтай кнізе Р. Барадуліна, якая дэманструе духоўную культуру беларусаў, надзвычай глыбока і пераканаўча выявіўся хрысціянскі светапогляд самога аўтара.

Лексічная адзінка ксты мнагазначная. Яна абазначае або хрост – хрышчэнне як рэлігійны абрад прыняцця каго-небудзь у лік вернікаў і далучэнне да царквы, або складзеныя для хрышчэння пальцы, а таксама крыжы. Назоўнік мае ўсходнеславянскае паходжанне і з'яўляецца аднакаранёвым да слоў ксціць, хрышчоны, ахрысціць, кшчоны, на што звяртае сваю ўвагу ксёндз Уладзіслаў Завальнюк у прадмове да кнігі [1, с. 7]. У мове паэтычнага кантэксту лексічная адзінка ксты выступае як сімвал недасяжнай блізкасці Святога Духа: “Бо багавейна нагадалі ксты, / Што недасяжна блізка Дух Святы” [1, с. 456].

У паэтычных тэкстах Рыгора Барадуліна неаднаразова сустракаецца зварот да Бога. Ужыванне такіх слоў і канструкцый, як Госпадзе, Хрысце Божа наш, Чалавекалюбча, Бог, Божанька, дэманструюць глыбокую пашану аўтара да Усявышняга. Нагадаем, што сам паэт быў ахрышчаны ў каталіцтва рымскага і ўсходняга абрадаў.

У мове зборніка “Ксты” неаднаразова ўжываецца лексічная адзінка грэх як неадпаведнасць паводзін правілам рэлігійнай маралі, маральнае зло, якое заключаецца ў парушэнні дзеяннем, словам ці думкай божых заповедзей і рэлігійных прадпісанняў [2]. Але ж чалавеку Богам накіравана рабіць іншым дабро. Выходзіць, што адсутнасць добрых учынкаў таксама грэх? У Р. Барадуліна грэх – гэта нібы спакуса для кожнага з нас, неадольнае жаданне здзейсніць штосьці амаральнае, непрыстойнае: “Як не чыніш дабро, у дзвярох / Грэх ляжыць, / Да яго цябе цягне”, бо грэх як жывая істота, ён заўсёды знаходзіцца побач: “Грэх ступае следам / Крок у крок” [1, с. 238]. І калі непрыстойныя дзеянні і ганебныя, заганныя ўчынкі чалавека ў адносінах да іншых з'яўляюцца грахоўнымі, то ачысціцца ад граху вельмі складана, а часам нават немагчыма, бо “чужая кроў не змые грэх ніколі” [1, с. 219].

Станоўчай канатацыяй у мове даследаваных барадулінскіх твораў валодае лексічная адзінка анёл, якая таксама неаднаразова выкарыстоўваецца паэтам. Анёл – гэта пасланец Бога, якога вернікі ўяўляюць у выглядзе юнака або дзіцяці з крыламі. Хрысціяне здаўна верылі, што анёл з'яўляецца пасланцом добрых вестак, і маліліся аб шчасці і здароўі сваіх родных і блізкіх, звяртаючыся да яго. У хрысціянскай рэлігіі сустракаецца

вобраз добрага духа анёла-ахоўніка, які суправаджае чалавека на яго жыццёвым шляху ад хрышчэння да смерці, накіроўваючы яго на “правільную дарогу”. Заўважым, што назоўнік анёл сустракаецца не толькі ў мове творчасці Р. Барадуліна. Напрыклад, сучасная беларуская пісьменніца Людміла Рублеўская выкарыстала гэтае слова нават у самой назве аповесці “Сэрца мармуровага анёла”. Між тым глыбокае і дэталёвае асэнсаванне і адлюстраванне хрысціянскага светапогляду праз семантыку моўнай адзінкі, як нам здаецца, уласціва толькі Рыгору Барадуліну. Тое, як па-майстэрску народны паэт выкарыстоўвае гэтую лексему, удакладняючы яе змястоўны бок, можна праілюстраваць на наступным прыкладзе, дзе гэты назоўнік ужываецца ў форме былога клічнага склону: “Святы Анёле, / Заступніку Боскае волі, / Ахоўца мае зямное няволі, / І ў цішы, і ў гамане / Не адыходзь ад мяне, / Адвядзі ад душы мае стому...” [1, с. 28]. Як сведчыць прыведзены мастацкі кантэкст, анёл выконвае ролю абаронцы, які ахоўвае смертнае цела ад стомы, а душу чалавека – ад зла. Але ж калі чалавек па натуры сваёй ліхадзей і схільны да дрэнных спраў і ўчынкаў, то Бог убачыць гэта і пашле грахаводніку “адпаведнага” анёла – бязлітаснага і неміласэрнага: “Ліхадзей шукае толькі зла, і таму / Будзе жорсткі анёл да яго пасланы” [1, с. 49].

Істотную ролю ў выяўленні хрысціянскага светапогляду Р. Барадуліна адыгрывае аўтарскае пераасэнсаванне тых ці іншых біблейскіх матываў. Так, у яго творчай спадчыне ёсць верш “Іардан”. Як вядома, Іардан – гэта рака на Бліжнім Усходзе. Хрысціяне адносяцца да Іардана, як да свяшчэннай ракі, бо яшчэ ў эпоху Візантыі лічылася, што вада Іардана мае незвычайныя лекавыя ўласцівасці і здольная вылечыць ад любой хваробы. Гэтая рака неаднаразова ўзгадваецца ў Бібліі. Згодна з Евангеллем, менавіта ў водах Іардана прыняў хрышчэнне Ісус Хрыстос. Менавіта гэты біблейскі матыў пакладзены ў аснову названага вышэй верша, у якім паэт выкарыстаў трапную метафару Іардан цячэ ў душу Гасподняю Гасподаю: “Ад ценю дрэў зялёны Іардан / Цячэ ў душу Гасподняю Гасподай, / Пустэльнасці аперазаўшы стан” [1, с. 75].

Адной з галоўных святынь хрысціянства, як вядома, выступае Галгофа – невялікая гара, на якой быў укрыжаваны Ісус Хрыстос. Матыў Галгофы як сімвала смерці прасочваецца і ў некаторых даследаваных намі вершаваных творах. Так, пра ўкрыжаванне Хрыста паэт напісаў у вершы “Наканаванне”. Дзеля паказу абсурднасці рашэння пакараць смерцю менавіта Ісуса Р. Барадулін выкарыстоўвае дзеяслоў-неалагізм укажанець: “І лямант “укрыжуй” укажанеў, / Нябёсы нylі зорнымі цвікамі” [1, с. 135]. Для асэнсавання людскога гора з нагоды смерці Ісуса важным, на нашу думку, з’яўляецца выкарыстанне метафарычнага выразу нябёсы нylі зорнымі цвікамі, у аснову якога пакладзена пераасэнсаванне зорак на начным небе ў вобразе цвікоў, якімі быў укрыжаваны Ісус Хрыстос.

Заклучэнне. Як сведчыць даследаваны моўны матэрыял, паэт выявіў сябе як тонкі знаўца хрысціянскага веравучэння, які, выкарыстоўваючы ўласнабеларускую моўна-культурную глебу, па-мастацку глыбока і пераканаўча адлюстраваў асабістае разуменне біблейскіх матываў і вобразаў. “Прыйдзіце да Мяне ўсе спрацаваныя і абцяжараныя, і Я вас узмацню”, – сказана ў Евангеллі ад Мацвея. Думаецца, што і Рыгор Барадулін сваёй паэзіяй узмацняе і робіць больш трывалай нашу веру ў Бога, узбагачаючы духоўны свет усіх тых, хто пазнаёміўся з яго кнігай “Ксты”.

1. Барадулін, Р. Ксты / Р. Барадулін. – Мінск: Рым.-катал. парафія св. Сымона і св. Алены, 2005. – 472 с.
2. Завальнюк, У.М. Энцыклапедычны слоўнік рэлігійнай лексікі беларускай мовы / У.М. Завальнюк, М.Р. Прыгодзіч, В.К. Раманцэвіч. – Мінск: Издательство Гревцова, 2013. – 804 с.